

DNEVNIK SLOVENCEV V ITALIJI

Zdravilo za krizo

Podajnik za obrambo in goriški občan, ki pred dnevi obiskal menda vse občine goriške pokrajine in po tej predložitvi, ki je edina, odkar je bil izvoljen od goriških volivcev na tako visoko mesto, napisal za vse goriške italijanske časopise članek, v katerem obravnava gospodarsko stran naše pokrajine. V svojem članku on, Baresi pravi, da ne moremo vedno upati na državne podpore in da bo vlada nekega dne lahko uknila svoje podpore, ali pa jih zmanjšala. Zato morajo goriški gospodarstveniki in vsi, ki se za to zanimajo prispevati k splošni obnovi goriškega gospodarstva z namenom, da dosežejo gospodarsko izboljšanje. On, Baresi kot pobudnik te akcije, ki bi moral prvi dati sporna napotila za izhod iz sedanjega položaja, je brez obziranja zapisal, da bi se bruciacelo no vedel, kako najti rešilo pot.

Prav gotovo te rešilne poti ne bodo dosigli z nadaljevanjem sedanje sovništvine politike proti Slovincem v Jugoslaviji, ampak bo za doseg tega cilja treba marsikaj spreminiti. Treba bo iz pravega časa napraviti organ, ki ne bo služil botovanju nekaterih iz tega bogatih goriških vplivnih družin, ampak ki bo koristil potrošnikom samim. Treba bo ukiniti sovništvinski kurs proti Jugoslaviji in odprti vrata izmenjavi in trgovanju. Uvesti bi bi morali tudi delovno avtonomijo po čl. 116 italijanske ustave za Julijsko krajino in Furlanijo, ki bi preprečevala odnasilne milijarde v Rim z našega področja; milijarde, ki se nikoli več ne vrnejo na Goriško.

Zadružništvo

V Vicenzi je shod predstavnikov kmetijskih združenj. Pojavilo se dobila tudi olavska vinarsko-sadarska združba, ki ni poslala svojega predstavnika, da bi jo zastopal. Vzrok za to je več, predvsem pa je dejstvo, da formalno ustanovljena vinarsko-sadarska združba na Olavju ne deluje. O tej pomankljivosti je bila izrečena že marsikatera beseda, toda brez večjega uspeha. Olavski priznavajo, da bi jim združba odzela številne skrbi in da bi se jim sedaj ne bilo svojinski pridetek. Tako pa se mučijo s skrbmi, kam bodo dali novo vino, ko pa jim še staro pleši po kleteh. Pozivamo Olavce, da se razmislijo o sedanjem položaju in napravijo potrebne korake, ki bodo koristili njim samim.

Sovništvo in manifestacije

Na goriškem gradu so bili zgodovinarji Italije in drugih zahodnih evropskih držav, ki proučujejo srednji vek. Zdravilo jih je župan Bernardis, jim pokazal ekvivalenčno mejo in zaključil, da se bo Goriška branila z orožjem latincev. Sekundarno mu je prof. Salmi, češ da se esmentirajo na nobilissimo civilta, dimostrata dalla città di Gorizia po poznajo po veličastnem sprejemu.

Kakšno so ti esmentirali, o tem vemo marsikaj povedati prav Slovinci.

Včeraj in danes pa se je v Goriški zbrala smetana italijanskega umskega življa. Iz vseh italijanskih mest so prišli na svoj erudicijski univerzitetni dijak, da tudi na skrajnem vzhodu italijanske republike pokazuje svojo civilizacijo in kulturo z raznimi neslanimi in marsikaj nemoralnimi domisljicami. Voditli ljudje so pač prišli do spoznanja, da so v Goriški potrebne tudi take inkjekcije.

Pritisk na Slovence

V našem uredništvu so se zglasili opanti iz Beneške Slovenije in nam povedali, da jih orožniki silijo, naj podpisajo izjavo, s katero se odpovedujejo italijanskemu državljanstvu. S tem hočejo doseči njihovo izselitev.

Ali je tudi to predvideno po zakonu?

Vpisovanje v Glasbeno šolo

Vpisovanje v Glasbeno šolo za šolsko leto 1952-1953 je dnevno od 9. do 12. ure v šolskih prostorih na Koru, ul. 8 (Trg Amicis). Novi učenci naj pridejo k vpisu v spremstvu staršev ali njihovih namestnikov. Lanski učenci in tisti, ki so obiskovali počitniški pouk, naj se ponovno vpisujejo. Pouk se bo pričel 16. septembra.

Za sprejem v Dijaški dom

Čas za vlaganje prošnje za sprejem v Dijaški dom v Goriški je od 1. do 15. septembra. Po tem roku ne bodo več upoštevani prošnje. Starši naj osebno vložijo prošnje na sedež Dijaške Matice v Gorici, Ul. Ascoli 1/1.

Opozarjamo, da morajo prošnje vložiti tudi dijaki in dijakinje, ki so že lansko leto bili v zavodu.

OB 5. OBLETNICI UVELJAVLJENJA MIROVNE POGODBE

Goriški in beneški Slovenci ponovno zahtevamo izvajanje določb te pogodbe

Skrajni čas je, da postanemo popolnoma enakopravni z Italijani in da se neha vsako zatiranje

GORICA, 13. — V ponedeljek, 15. septembra bo minilo pet let, odkar je stopila v veljavo mirovna pogodba z Italijo, ki so jo podpisali v torerju. Na ta dan mineva torej pet let, odkar so za zeleno mizo zabarantali slovensko zemljo in jo kljub izkušnjam, ki smo si jih Slovenci pridobili v Italiji pred drugo svetovno vojno, znova porinili v žrelo nenasišene tuje. Tisti, ki se nam krojijo usodo, so sicer dosigeli, da je Italija podpisala mirovno pogodbo, v kateri so poseben člen, ki ščiti narodne manjšine in ki dajejo horecem za svobodo pod okriljem zavezništva poveljstva popolna jamstva, da jih Italija ne bo preganjala.

Italijanski politiki so se kar cediti od hvalnosti do zavezništva, ki jim bodo z mirovno pogodbo dali možnosti, da po pravilo krivice preteklosti. To da takoj po vstopu tega mednarodnega sporazuma v veljavo so začutili ti politiki proste roke. Začel se je zopet isti dijak, ki sovništvi ples, kakršnega poznajo Slovenci iz prvih fašističnih časov, s podžigom Narodnega doma v Trstu, s pretepanjem Slovincem itd.

Zlasti so se italijanski sovništvi zlihi nad Slovinci v Italiji, ki jih je mirovna pogodba vrnila v ponovno suženstvo. Nerešena je bila toliko večja, ker razgrtali in naštevani fašistični banditi niso mogli svojih akcij nemoteno razširiti tudi na Trst, ki je ostal pod zavezniško oblastjo. Zato je tiste dni Goriška doživela ognjeni krst. Slovenske knjige so zopet gorele in od plamenih je podivjala na sadistična drhal pake fašistične pesmi.

Italija se je vrnila v Gorico s fašizmom. To je nadvse počna kopija časov pred tridesetimi leti, ko je bil fašizem gonilna sila italijanskih imperialističnih aspiracij na neitalijanske ozemlja. Po petih letih mirovne pogodbe se je ta fašizem samo potencial in predstavljala v italijanskem javnem življenju čisto navaden vsakodnevni pojav, ni italijanskega sovništvenega časopisa, ni italijanskega politika, ki bi ne bil prepojen s fašističnim duhom: izjavljali in bodo za demokristjane in kdo ve kaj še, v resnici pa bodo stali na fašističnih pozicijah osvajanju jugoslovanskega ozemlja.

Tako kakor je fašistična italijanska politika nazven, tako je fašistična do prebivalcev navznotraj. Slovenci bi k temu vedeli marsikaj povedati iz svoje žalostne skušnje.

Mirovna pogodba jim daje vse narodnostne pravice, to se pravi jih priznava na ozemlju italijanske republike za enakopravne državljane, ki imajo na ozemlju, kjer prebivamo, popolno pravico govoriti svoj materni jezik doma, v šoli, v uradu, na cesti, povsod. Enakopravnost se razume tudi tako, da morajo imeti Slovenci v so razmerju z Italijani enako število služb v državnih ali občinskih uradih. Oblasti jim ne smejo delati težav pri izdajanju obrtnic, niti jih ne smejo gledati kot pse, kot se marsikaj dogaja.

Toda taka enakopravnost je mogoča v Jugoslaviji in morda še kje na svetu, v Italiji za to, ko enakopravnost ni mesta. Državniki, ki so vzgojeni v šoli fašizma, ki so, čeprav na tihem, ploskali Mussoliniju, ki je osvajal in širil krimske imperije, ne morejo spreobrniti svojega mišljenja in ne morejo razumeti, da bi lahko Slovenci v Italiji govorili slovenski tuji pod državnim grbom ali italijansko zastavo. Držijo se besede: «Nella patria di Rossetti non si parla che italiana». Tako ravnanje z našo narodno manjšino predstavlja zločin, ki ga niti delstvo, da imamo slovenske šole (in samo šole, za katere v Beneški Sloveniji ni mesta) ne more zmanjšati.

To je delo v brk mirovni pogodbi in zavezništvu. Če pa hočemo govoriti o materialni škodi, ki bi nam jo morali kot soodgovoriti za fašistična dejanja, povrniti, tedaj bi morali podpisati dramo slaherne slovenske družine, kateri fašizem ni odzval samo nadomestilji materialnih sredstev, ampak tudi družinske člane, sinove in hčere, očete in matere, ki so jih ubili in katerih nam nihče ne more več vrniti.

Ukrali so nam sedeže gospodarskih, političnih in kulturnih ustanov in nam jih niso vrnili; nasilno so za njihne denarje odkupovali slovensko Zimski urnik brivnic in damskih salonorov

GORICA, 13. — Goriški pretekli je na prošnjo Zveze obrtnikov za goriški urnik brivnic, da bo zimski urnik brivnic in damskih salonorov stopil v veljavo s 16. sept., in prenehal s 16. aprilom, medtem ko po letni urnik stopil v veljavo 16. aprila in prenehal 15. septembra.

Ledenik na Kaninu, ki loči Rezijo od Soške doline.

zemljo in niso nam je vrnila niti plačali dopolnilne vsote; izgnali so našo inteligenco, kolikor je niso pozapirali in jo uničili.

Obvezali so se, da ne bodo preganjali borcev za svobodo, pa so jih začeli klicati pred sodišče, v Beneški Sloveniji pa pripravljajo proces proti Beneški četi, katerega naj bi pripravil sam državni pravdnik dr. Franz, ki je bil med vojno sam partizan na področju Beneške Slovenije (vsaj tako se govori).

Veriga krivic je torej nekončna in stanje se ne izboljšuje.

Ali ni sramotno za Italijo edinstvene kulture, da takoj ravna s Slovinci. Nobena civilizirana država bi se ne dajala mednarodnemu javnemu mnenju toliko v zobe zaradi 80.000 pripadnikov narodne manjšine, samo Italija je kaj takega možna.

Vprašamo se, kdaj se bo v Italiji rodil človek ali stranka, ki bo pomnila s starim in pravila fašistične in demokristjanske krivice ter nam dala nardno enakopravnost?

mu nič ne pomaga, ni mogla poskrbeti za izboljšanje pasme, ali pa usaj ohraniti storo pasmo. Zato niso hlevi prazni le zaradi pristne oddaje živine za črna črna, marveč tudi zato, ker kmeti uvidevajo, da se jim ne plača kupiti novega pri rastika. Dvaki, ki jih morajo plačevati od vsakega repa, so zelo visoki, čeprav ni zaradi slabe pasme dovolj dohodkov od živine. Zato marsikateri kmet raje prodaja seno, ker ima od tega več dobička, čeprav pomeni to zgubo za celotno gospodarstvo.

Temu položaju bi lahko od pomogli. Se več, čimprej bi ga morali rešiti. Drugič bomo objavili članek, v katerem bomo obravnavali tudi drugo plat tega uprašanja in ugotovili, da je, kar se tega tiče, list «Nuovo Friuli» še zelo daleč od resnice.

sebi in ki ga nihče ne pouči ter mu nič ne pomaga, ni mogla poskrbeti za izboljšanje pasme, ali pa usaj ohraniti storo pasmo. Zato niso hlevi prazni le zaradi pristne oddaje živine za črna črna, marveč tudi zato, ker kmeti uvidevajo, da se jim ne plača kupiti novega pri rastika. Dvaki, ki jih morajo plačevati od vsakega repa, so zelo visoki, čeprav ni zaradi slabe pasme dovolj dohodkov od živine. Zato marsikateri kmet raje prodaja seno, ker ima od tega več dobička, čeprav pomeni to zgubo za celotno gospodarstvo.

Obubožanje se je še povečalo, ko je prebivalstvo »krbealo za prehrano partizanov. Po osvoboditvi pa so morali ljudje zopet plačevati visoke davke, ki jih niso zmogli s svojimi skromnimi dohodki. Da so plačali davke, so morali pač prodati živino in se je tako še bolj skril stavek goveje živine. Samo na eni dražbi je leta 1946 davkar prodal 20 repov govedi. Prišli smo tako do sedanjega položaja. Živine je mnogo premalo, to pa vpliva tudi na prihodek cene. Ta pridelek se stalno krči, kajti zaradi omanjka, ki živine primanjkuje tudi goveda in ljudje ne morejo gnati travnikov.

Gornji dopis se bo morala zdeli marsikomu pretiran, toda vsako se bo začuditi, ko mu pomenimo, da je bil objavljen v eni izmed zadnjih števil list »Nuovo Friuli«, vadem glasilo krščanske demokracije. Tu reč ne more nihče dvomiti, o dopis, saj demokristjani naj radi prikrijevajo težke gospodarske položaje v Beneški Sloveniji. Kot čemu si lahko mislimo, da je ročaja še slabši kot ga mi opisujemo.

Kdo pa nosi odgovornost za ta položaj? Vsakomur je jasno, da odgovarjajo za ta položaj prav tisti, ki imajo še use od osvoboditve oblast v rokah, to se pravi prav krščanska demokracija in vsi njeni nacionalistični priprilniki. Ta oblast bi lahko marsikaj storila, da bi o-milila hude posledice zadnje vojne. No, v gornjem dopisu manjka pač še marsikaj, na področnost, na katero bomo te gospoda spomnili mi.

Obubožanje goriških predelov je nastalo tudi zato, ker postaja pasma naše govedi vedno slabše vrste. Prebivalstvo, ki je popolnoma prepričano same

sedila

Včeraj je umrla pri nas gospa Margherita Flaminia, sestra župnika iz naše vasi don Petra Flaminia, s katerim je skupaj živela. Bila je preprosta in dobra žena, ki je vedno imela odprte roke in srce za ubožce. Znala je tudi ljudem marsikaj lepega in dobrega svetovati, pa ni potolažila užaloščene. Zato je njena smrt globoko založila prebivalce.

Tarcent

Včeraj se je ponesrečil v Ul. Baldissera 39-letni Pio Zabian. Peljal se je z vespo proti središču mesta, ko mu je prišel težek cisto naproti, daek. Da bi se mu izognil, je naglo zavil vstran in zavil ter se pri tem prevrnil na tla

Razpis natečaja za stalnega častnika gasilcev

GORICA, 13. — V št. 176 Uradnega lista z dne 31. julija t. l. je bil napovedan natečaj za 33 službenih mest za stalnega častnika mestnih gasilcev v tehničnem seznanu vrste A gasilske službe.

Interesenti naj napravijo prošnje na kolikovanem papirju za 32 lir in naj jih priporočeno odpošljejo na notranje ministrstvo (Direzione Generale dei Servizi Antincendi - Roma) v 80 dneh, ko je bil napovedan natečaj.

Interesenti, ki lahko dokažejo, da so bili v lemo roku pri vojakih, lahko odpošljejo samo prošnje v 10 dneh po preteku prejšnjega roka pa ostale dokumente, ki so predvideni v členu št. 4 ministrskega odloka. Omenjeni odlok si interesenti lahko ogledajo na goriški prefekturi (soba št. 15) v jutranjih uradnih urah. Za prijavitelje k omenjenemu natečaju je potrebna inženirska diploma in vpis v seznam inženirjev, ki imajo vsaj eno leto prakse, naslov častnika državnih armade in starost do 33 let, fizično sposobnost itd.

Za kandidate bivši bojovniki in partizane, pohabljene in vojne invalide v osebeblnih borbi, civilne invalide zaradi vojne, sinove vojnih invalidov je predvidena posebna lestvica, kateri si bodo lahko ogledali tudi na goriški prefekturi.

Pri pisanjih in ustinih izpitih bodo veljala pravila, ki so predvidena po zakonu št. 2920 z dne 30. decembra 1920 in zakonu št. 702 z dne 16. marca 1942. Izpiti bodo v Rimu v roku in kraju, ki bo določen v prihodnjih odredbi.

Tisti kandidati, ki bodo uspešno končali izpite, bodo imenovani za častnike in bodo nato obiskovali posebno srednjo šolo za pomoč proti požarom.

Filološki kongres

Poročali smo že, da bo danes v Crodripu kongres Furlanskega filološkega društva. Kongresa se bo udeležilo tudi število zastopstov Koroscev. Zvedeli smo, da bosta prišla tudi ravatelj kulturnega odseka koroške vlade in ravatelj celovškega muzeja.

Filološki kongres

Poročali smo že, da bo danes v Crodripu kongres Furlanskega filološkega društva. Kongresa se bo udeležilo tudi število zastopstov Koroscev. Zvedeli smo, da bosta prišla tudi ravatelj kulturnega odseka koroške vlade in ravatelj celovškega muzeja.

Vozni red mestnih avtobusov

Glavni kolodvor - Severna postaja: ob delavnikih odhodi z glavnega kolodvora ob 5, 5.45, 6.20, 6.40, 6.50, 7, 7.15, 7.25 (do 20.25 vsaki 8 minut) 20.10, 20.20, 20.30, 20.40, 20.50, 21, 21.15, 21.35, 21.50, 22.15, 23, 23.15 in 23.40. Odhodi z severne postaje ob 5.20, 6, 6.15, 6.40, 6.58, 7.10, 7.20, 7.30, 7.42 (do 20.25 vsaki 8 minut) 20.10, 20.20, 20.30, 20.40, 20.50, 21, 21.10, 21.20, 21.35, 21.55, 22.40, 23.30 in 23.55. O praznikih odhodi z glavnega kolodvora ob 5, 5.45, 6.20, 6.40, 6.45, 7, 7.15, 7.25 (do 21 vsaki 8 minut) 21.15, 21.25, 21.35, 21.45, 21.55, 22.15, 23, 23.10, 23.40. - Odhodi z severne postaje ob 5.20, 6, 6.15, 6.40, 6.58, 7.10, 7.20, 7.30, 7.42 (do 21 vsaki 8 minut) 21.10, 21.20, 21.35, 21.45, 21.55, 22.10, 22.30, 22.45, 23.20 in 23.55.

Huda nesreča v čedadski cementarni

Predvčerajšnjim okoli 16. ure se številni šoferji in delavci na notranjem dvorišču tovarne cementa bili priča žalostnemu prizoru. Nekega šoferja podjetja iz Mestne je stisnilo mešalnikom in prikolico in je oblašal na tleh v mlaki krvi.

IZ TRŽAŠKEGA DNEVNIKA

INICIATIVA KMEČKE ZVEZE V KORISTI KMETOV

Anketa o škodi zaradi suše

Na vprašanja v vprašalni poli odgovorite točno - Pole lahko dvignete na Kmečki zvezi

Nag kmetovalce je bil letos zelo prizadet. Kar mu ni uničila suša so požire gosencine, na krompirju pa je v vsi silo gospodari klorodarski hrošč. Marsikateri kmetovalec je zaradi tega ob polovico in več svojega povprečnega pridełka. Jasno je, da so kmetovalci zaradi tega utrpeli ogromno škodo, ki je v nekaterih primerih naravnost katastrofalna.

V našem dnevniku smo že večkrat opozorili merodajne oblasti, da bo treba podvzeti primerne ukrepe in prizadejim kmetovalcem pomagati. Pomoč bi se lahko izvršila na več načinov: z znižanjem davka, s konkretno denarno pomočjo, z nabavo krme itd. Vendar se do danes še ni nič dilašilo, da bi kdo to vprašanje resno vzel v pretes.

Kmečka zveza je v tem pogledu šla korak naprej. Po vaših je razdelila ali razdeljuje tiskane vprašalne pole za ugotovitev škode, povzročene po suši in drugih škodljivih. Na podlagi podatkov namerava ugotoviti povprečno škodo, ki jo imajo letos naši kmetovalci. Rezultat ankete bo brez dvoma močan argument, ki bo prisilil merodajne oblasti, da se bodo z vprašanjem pomoči resno pobavili.

Danes, nedelja 14. septembra
Daj slovenskih brigad
Sonca vzide ob 5.41 in zatone ob 18.18. Dolžina dneva 12.37. Luna vzide ob 0.27 in zatone ob 16.21. Jutri, ponedeljek 15. septembra
Nikodem, Svogol

NEMŠKI CIRKUS APOLLO

350 artilistov in delavcev cirkusa, 150 iz Italije, ostali pa iz 16 drugih držav, je prišlo v Trst po triumfalnih uspehih v italijanskih mestih.

V Trstu

SAMO NEKAJ PREDSTAV

V Ul. sv. Marha (tramvaj 2 in 4)

Zadnje predstave!

2 PREDSTAVI DNEVNO: ob 16.30 in 21. uri

Prodaja vstopnic: ATEC, Trg Goldoni 1 (tel. 88-302, 93-711) in pri cirkusnih blagajni

Za vse predstave cirkusa v Trstu velja enaka vstopnina

Največja potujoča menagerija v Evropi, s 300 eksotičnimi živalmi in orjaskim nosorogom, je odprta od 9. do 19.30 ure.

Velik popust za vojske, šole, za ustanove, kolonije in izseliške skupine.

NEMŠKI CIRKUS APOLLO

ADRIA EXPRES

ADEX IZLETI

ENODNEVNI IZLET 5. OKTOBRA V

Postojno Skocijan

DVODNEVNI IZLET 4. IN 5. OKTOBRA V

Tolmin Kobarid Bovec na Bled

Vpisovanje od 29. t. pri «Adria-Express», Ul. F. Severo 5 b - tel. 2890

Širite in čitajte Primorski dnevnik

OBIŠČITE

Mednarodni zagrebški velesjeem

od 13. do 28. sept. 1952

ki ima letos čisto trgovski značaj

Razstavljene bodo bogate zaloge najrazličnejših domačih proizvodov, ki bodo zanimali vsak trg.

Za polnike in prevoz blaga 50% popusta na vseh jugoslovanskih orožovnih progah.

Brezplačne vstopnice za velesjeem dobite hkrati z velesejmsko legitimacijo pri vseh jugoslovanskih predstavništvih v inozemstvu.

Udobna prenočišča po zmernih cenah v vseh hotelih v Zagrebu.

Obvestila prejmite pri jugoslovanskih trgovskih in diplomatskih predstavništvih in inozemstvu ali pa pri Upravi zagrebškega velesjeema, Savska cesta 25 - Zagreb.

DNEVI ZA SKLEPANJE KUPČIJ: 29. in 30. sept.

OSVOJILNA FRONTA ZA OKRAJ DEVIN NABREŽINA

priredi v nedeljo, 21. septembra ob 14. uri

v SESLJANU

Veliko jesensko vrtno veselico

SPORED:

Otvoritveni govor

Nastop domačih pevskih zborov in zborov iz Gorice

Recitacije članov SNG

Koncert harmonikarjev in solistov iz Ljubljane

Prireditveni odbor vabi vse rojake iz mesta in vasi, posebno se mladino k polnostevini udeležbi. Veselica bo sestavljala najlepšo priložnost za snidenje starejših in mladitve, da se v družabnem in prijetnem razpoloženju nujizijo lepote naših lepih slovenskih pesmi, ki nam bodo podajali pesnijske zbori in ljubljanski harmonikarji. Po programu priredi motoklub «Mladost iz Nabrežine» ples in plezanje na mial, ki bo obložen z bogatimi drili. Igraj bo izbran plesni orkester iz Sv. Kriza.

Za postrežbo udeležencev z jedaco in pijačo, zlasti pa kranjskimi klobasami in kraskim teranom je poskrbljeno.

PRIREJITVENI ODBOR

V ognju italijanske ofenzive so nastale prve slovenske narodnoosvobodilne brigade

V srcu okupirane, Hitlerjeve Evrope in v momentu zmagovitih hitlerjevskih prodorov v notranjost Rusije je mali slovenski narod s svojimi lastnimi oboroženimi silami iztrgal iz okupatorjevih rok

prevzel na sebe funkcijo polnopravnega predstavnika slovenskega naroda in nosilca njegove oblasti, ki si jo je priboril s pomočjo tistih, ki so mu pomagali. Tudi religiozni slovenski duhovniki so se vključili v meljevanje tega ukrepa je Slovenski narodnoosvobodilni odbor v svojem proglasu iz septembra 1943 zapisal: »Osvobodilni boj bomo izpeljali s pomočjo vseh buržoaznih in političnih frakcij. Zgodilo se je celo to, kar je malokdo smel predvidevati pred vojno, da so tudi religiozni slovenski duhovniki, ki so bili do tedaj klerikalni cerkveni hierarhiji, ki ga je pozvala k izdaji. V takih situacijah so se razne religiozne skupnosti, ki so

»Kljub vseni preventivnim sredstvom in kljub represaliam vojaških oblasti se nista v ničemer zmanjšala uporniško gibanje in propaganda. Dejavnost upornikov, ki so bili v Sloveniji vedno večja in nevarnejša, vedno pogostejši so spopadi in Italijani imajo skoraj vedno več

rezultat. Enostosti slovenskega ljudstva, združenega v Osvobodilni fronti, Okupatorja niso bili protizani, njeja je na vsakem koraku bila mrznja uporniškega boja. Za Slovenijo in gromotni prebivalci ni mogel vzdržati priliska partizanske vojske. Volna za osvajata potem

naše regularne brigade neprestano dobivale dotok novih, za preizkušenih borcev. Vse v zgodnji spomladi 1943. leta prišlo zedinjene brigade z niškim frontom, ki so se razširile na krajinah in na Notranjskem, v katerih so zadale okupatorju in belih gardi težke izgube.

Bil pa je še posebej neposreden razlog, zaradi katerega je, med drugim, CK KPS predlagal ustanovitev Slovenskega narodnoosvobodilnega odbora. Z njim naj bi bila slovenski reaktivni vojniki odvisna od zavezanosti, da bi se izkazala za sposobna, da bi v prihodnosti prispevali k osvoboditvi slovenskega naroda. Slovenski narodnoosvobodilni odbor se je deklariral kot vrhovni organ borečih sil slovenskega naroda, mimo katerega pa ni smel sklepati o usodi tega naroda. To je bila seveda deklaracija, toda deklaracija, ki ji je dajala moč oborožena roka slovenskega partizana. Zato de jure ni ostal na čelu Slovenskega narodnoosvobodilnega odbora je dejansko išel iz vojne kot vrhovni organ oblasti celotnega slovenskega naroda, kar je bilo v skladu s konceptom nemškega okupatorja, da so bili v vojni vojniki iz tujih držav, ki so bili vključeni v pomladanske mesece 1942 pa so partizanske enote osvobodile in držale pod svojo kontrolo skoraj vse do začetka jeseni strnjeno ozemlje na Dolenskem in Notranjskem, ki je segalo od Kolpe do Trzin. To veliki uspeh partizanki, če bi bil najbolje potrdilo pravilnost politike CK KPS in IO OF. V srcu okupirane, Hitlerjeve Evrope in v momentu zmagovitosti Hitlerja, je mali slovenski narod s svojimi lastnimi oboroženimi silami iztrgal iz okupatorjevih rok znaten del svoje domovine in na tem ozemlju vzpostavil svojo svobodno in demokratično oblast. V tem ozemlju so strnjeno svojo oboroženo ozemlje in postavilo nove probleme pred OF. Teren je bil težak.

Rasteca moč OF je vodila do: tole:

skaj odbori OF so spontano po-
vzeli prearističarje in organe oblasti
na tak način, kakor se je to
dogajalo v vseh revolucionarnih
preobratih. Borbeni organi ljud-
stva postajajo — s prvimi us-
pehi zmagovite revolucije —
tudi pravi organi njegove obla-
sti. Spontan je bil proces us-
tvarjanja organov ljudske
oblasti v toliko, kolikor so or-
gani borbe naroda neposredno
prešli v organe ljudske obla-
sti. A organiziran je bil ta pro-
ces v toliko, kolikor je vodstvo
OF in narodnoosvobodilnega ri-
tarija — kolesavilj, sploh zave-
zanec, začel z organiziranjem
začetka novembra, v glavnem
doživela neupeli. Okupator je
sicer za nekaj časa pregazil
osvojenno ozemlje, toda osnov-
na žive sila NOV na Slove-
nskem ni mogel uničiti. Z glo-
nim manevriranjem so parti-
zanske enote zadale okupator-
ji močne udarce in se potem
umakale ali pa se prebajale
okupatorju na hrbi. Kljub na-
stali situaciji, ki si jo je
okupatorjeva akcija zastavlja-
la, se je dejansko zaključila
z veliko zmagavo slovenskih
partizanov.

Ta ofenziva borbe ni so-
vredna, če ne bi bila, ker je
bila akcija proti izdajstvu in
kapitulativstvu, da se ne pravi-
laga za okupatorja razširitev
OF in oborožene vstaje. Go-
renskim in Stajerskem ter za
njeno razširitev na Primorsko,
kjer je že v prvi polovici 1942.
leta nastal prvi močnejši parti-
zanski odred na Korosko in
Z Roga, sta prenela svoj se-
dež blizu centru, komaj ne-
kakilometrov od zice in bun-
kerjev, ki so obdajali Ljubli-
ano. Tu sta opravila niz po-
pomnih naloz, tako da so
območje — od jeseni 1942 do
spomladi 1943 — nedvomno

lo odločen kurz na razbijanje starega državnega aparata, bodisi okupatorskega, bodisi aparata stare Jugoslavije, in na graditev novega aparata ljudske oblasti.

Sam obstoj osvobojenega ozemlja in pa demokratična organizacija ljudske oblasti sta silno dvignila samozavest slovenskega ljudstva. To je tudi razumljivo, kajti v času, ko se je to zgodilo, to se pravi, ko so Slovenci partizanski odredi osvobodili razen Ljubljane in večjih mest ter nekaj glavnih komunikacij vso »Ljubljansko pokrajino«, je imel italijanski okupator na tem teritoriju stalno okrog 40.000 vojakov. Nekaj tisoč partizanov, oboroženih izključno z lahkim orožjem, je torej doseglo, da se je do zob oborožen okupator moral umakniti v nekaj utr-

jih tedaj vodili partizanski odredi, predstavljajo pravzaprav močan preobrat v razvoju naše Narodnoosvobodilne vojske. V ognju je ofenzive so nastale prve slovenske narodnoosvobodilne brigade (Tometa Tomšiča (ki se je pravzaprav začela formirati že neposredno pred začetkom ofenzive), Matije Gubca in Ivana Cankarja, a kasneje, v mesecu oktobra, tudi brigada Ljube Serčerja. S tem so iz partizanskih odredov zrastle prve regularne vojske enote na Slovenskem in njihov pojav je močno povečal udarnost Narodnoosvobodilne vojske. Okupator je s svojo ofenzivo dosegel nasprotno od tistega, kar je hotel doseči. Ne le da partizanske vojske ni uničil, ampak je izzval njen nov kvalitativni vzpon. Skovano je bilo, novo, še učinkovitejše o-

Narodni heroj Tone Tomšič, po katerem se je imenovala ena izmed prvih štirih slovenskih brigad

(Odlomek) **S primorskim lju**

[illegible]

Stane Potočar-Lazar

Peter Stante in Dušan Kvede

spada med najbolj plodna območja v delu CLK KPS in IC OF.

»Varnostovobodina vstaja je razplamtelja tudi na Primorskem, kjer je v tem času OF prodrl skoraj v vsako vasi in kjer so se hitro krepli novi partizanski odredi. Ze v aprilu 1943 sta iz primorskih partizanskih odredov zrastle brigadi Simona Gregorčiča in Ivana Gradnika.

S splošno mobilizacijo na osvobodjenem ozemlju so bile ustvarjene nove borbeno enote. Na koncu leta je bilo iz treh divizij »Ljubljanske« in »Krajske« ustvarjen VII. korpus.

pus, iz dveh divizij na Primorskem pa IX. korpus NOV Jugoslavije. V dobrih dveh letih narodnoosvobodilne vstaje so torej slovensko ljudstvo in vojsko vodili na pod vodstvom Komunistične partije — iz prvih majhnih partizanskih četec razvilo močno regularno armado brigad, divizij in korpusov, ki so prizadejali slovenski vojski izvesti uspešno osvoboditev dveh leti pred tem, so defetistični in generalni zasedi jugoslovanske vojske odvrli puško v jarek. Roka delovnega cloveka, ki je pobrala in po dveh letih borbe za osvoboditev okupatorja stala v roki, se ne uide. Slovenska armada slovenskega naroda in vseh narodov Jugoslavije.

se za današnji dan napotili
ke Toplice

idstvom

na poti, niso nikoli jadovali, ne česte Postona-Trst so se peljali s kamioni. Pred prugo pa smo položili ranjence na nosila. Tako smo jih prenesli iz Bukovega v Stari trž v 24 urah. Prekaritili smo prugo pod ognjem. Ta pruga je bila tako zastražena, da mnogokrat kujirji niso mogli čez, zato smo pruge razdelili na ranjenci. Ta pot po ranjenci je bilo eno izmed najtežjih delanj, kar jih pomnim iz partizanov. Prenasati ranjence, sprejeti borbo in se boriti je bilo težko. Brž ko sem prejel ukaz za prenos ranjencev, sem poslal Gradnikov brigado na Javornik, da ga zasede. Preprečiti sem hotel Svabom — v primeru, da bi zvedeli za našo namero — da bi zasledili Javornik, nas spustili čez prugo, nato pa nam ukazali, da prugo prekinemo na ujem. Tako smo imeli možnost, da se vnapije odpravili. Čeprav so bili boreci lačni,

celi dnevi niso jedli, smo bili v divizijo na Notranjskem. Obiskal nas je komandant Glavnega štaba general Stane Rozman. Pregledal je posamezne brigade in sprejel raport vsakega komandanta brigade. Z brigadami je bil zelo zadovoljen. Se spominjam, da je v avtomobilu, mi je rekel:

«Lazar, dobro divizijo imaš. Zelo sem vesel. Kadar boš imel tri tisoč mož, ti bom pa čestital.»

Ko je prišel general k nam, je bil bolj uraden. Ko nas je pa zapuščal, je bil videti silno vesel.

Brž ko sem se vrnil z divizijo na Primorsko, sem dobil nalogo, da likvidiram postojanko Cmil vrh, in sicer pod vodstvom Bogoslovca. Vedeli, da jih nameravamo napasti, so bili vso noč na položajih, v bunkerjih in po hišah, v popolni pripravljenosti. Ko jih od starih zjutraj le

no, Koritno, Fužine, Gjeje in Spodnjo Radovno. Vse te postojanke smo v ene noči uničili. Ko mi je Iztok sporočil o svojem uspehu, sem mu odgovoril, da sem zavel pet postojank, prav toliko kakor on, toda moj uspeh je nekoliko večji. Kajti jaz sem se boril samo z Nemci, on pa tudi z Italijani, ki so pri nas na Dolenjskem že 1943 leta kapitulirali.

VII. korpus je imel vse bolnišnice prenapolnjene z ranjenci. Prišla je direktiva iz Glavnega štaba naj se ranjenci, čim večjem številu prenesejo v Loško dolino, odkoder so jih zavezniški avioni vozili v Italijo. Dobil sem nalogo, da spravim 120 ranjencev iz bolnišnice »Francje in »Pavle, preko gora v Loško dolino. Ob izhodu iz

Narodni heroj Izток — Ivan Turšič

M. Bo

Hej, brigade, hitite,
razpдите, zatrite
požgalice slovenskih domov!
Hej mašina, zagodi,
naj odmeva povsodi
nas: podzrav iz svobodnih gozdov!

Kje so meje, pregrade
za slovenske brigade?
Ne, za nas ni pregrad in ne mej!
Po slemenih oblazin
in po grapah tema'nih
vse od zmage do zmage naprej!

Nekaj ugotovitev

Spekulirajući značaj u državljanstvu, u političnim koncepcijah, ali i u tome da se malone pri svim krmarjih Italije po Risorgimento, je moral prej ali lepe pripeljati do takšnih pojtovej in okoliščin, ki so se v njih zapisale mučeniški smrti in v njih nastala želja po demokratične pravice.

Fašizem (o njem je namreč govoril, ki ga do danes lahko imeti za najprejreko najhujšo obliko mešanske diktature navznoter nacionalni in meje, je hkrati že od vselej imel za svojo nalogo, da razprši in razkvari ljudi za nra- vno. Ob slovesu so jim go- vorili: 'dmatе oržje in se vam vrnite domov, da se domove in svobodo, pojditе v hribe. Dru- ge toj nimate.'

Onkraj Soče so mnogi poza- bili to besede. Izgubili so se v prostrano furlansko ravn- ino v taborišča, kjer so se juž. Poskili so se po svojih domovih dokler jih niso stakli SS-ovci in jih poslali gnit v svoja taborišča. Druge, s posebno legitimacijo, so vti- kili v taborišča, kjer so bili, da so znova, neuspešali Italijan- sko ime za slavo dučaja in Svabom v veselje.

Nesteto pa jih je tudi bilo, ki so s furlanske in padške ravnine in od drugod, krenoli po poteh, ki so vodile v hribe v gorah, in se tam, v nekaterih, ni dotaknila bajka o volkurju. Romulu in Remu, ki so sovražili rimsko oblast, ki je niso nikoli priznavala, čeprav so se ji morali ukloniti. Od proistva, ki je bilo v Rimu, so se razšli, da za njih simbol nasilja in gladi, ki si so od njega in davkov proniceno umirali. V njih je bil obetec, da so bili do danes priti tvoj ovec za zakol, in da je

Prvotno se je za specifični italijanski imperializem v odločitvi za nasilno invazijo na jugoslovansko ozemlje izrazil samo v smislu nekakšnega minimalnega programa t. zv. identitističnih aktiv. Nato se je zaradi dolocenejšega svojstvenega razvoja italijanskega imperializma razširil na očitno bolj naravnost monumentalne dimenzije, zapadel v neko patološko hipertrofijo, sodno in neozdravljivo, njegove teritorialne zahteve pa so se razširile od adrijskega morja do poljskega blazna, od povsem preproste prvotne identitistne programe. Vse to je moralo onemogočiti, privesti do zgodovinske katastrofe.

Zato so stlačili vase vsa svoja hrepenenja po domu in družini in stopili po stezah, ki so vodila v uporniška taborišča.

Stevalo partizanskih skupin po dolinah in predgorjih Alpin in Apeninov je naglo naraslo. Neustavljeno je bil prekop novih rodoljubov iz vseh italijanskih distriktov, iz vseh italijanskih centrov in kot že rečeno, predvsem iz vrst poraženih armade. Razen notornih fašističnih zakrknencev, ki so se upirali, so se vsi ostali postopoma italijanski ljudje potrudili za svobodo svoje domovine, za neko novo, boljšo Italijo.

globo zločina, ki je istočasno
omemnila za italijansko ljudstvo
njegove nacionalne katastrofe.

V septembru 1943 so bili do-
stojniki Mussolinijeve fašistič-
ne vojske v Italiji prisiljeni pre-
stojinjavati setletna potencirana
alućinadna eksaltiranega ita-
lijanskega malomeščana in bi-
skopata se je čez noč razbilini-
v prahu, ob čemur je bil
prešenečino popolnega voja-
škega poraza in vse splošnega

Partizanskega gverila se je si-
rila kot požar, ki ga ni bilo
možnosti ustaviti. Italijansko
ljudstvo je hotelo zmagati in
začeti novo življenje. Če se to
ni zgodilo ni bila njegova
krivda, marveč povsem neko-
liko časa, ki ga je bil prisiljen
reš, ki ni bil maren
ciomarno pripravljenosti ljudi
in vse razvoj dogodkov urav-
nati tako, da bi postala kon-
čna zmaga v največji meri za-
kaj, ki je bila
povsem nemogoče spakati, to

O vsepovedu so takrat raje
proti Italiji kolone demo-
niziranih kraljevskih vojakov
iz Italije, ki so se v večini
v svojo usodo so se prebi-
lari skozi uporniške pokrajine
v njih je menda bilo pre-
pričanje, da bodo zdaj, zdaj po-
stali ista tista, ki so se vsi
sami pobijali. Naravnost
troško je bilo njihovo veselje,
o so se prepričali, da se jim
ni namenila taka usoda.

...ti isti ljudje so jih nasilni
na oblekli, so jih obuli in po-
premili po varnih in skritih
tezah, da bi ne padli Nemcem

vom mokri in izmučeni, so se pred Starim trgom ustavili. Ranjence smo že deloma preložili na vozove. V Stari trg smo prikorakali z zastavo na

ceste Postojna-Trist so se menjali s kamioni. Pred prvo pa so smo položili ranjence na nosila. Tako smo jih prenesli iz Bukovega v Stari Trst 14 urah. Prekočili smo prvo postojniško ograjo, na proga nam je bila postavljena. Na nogokotark kurjiri niso mogli več. Mi pa smo jo prešli s 120 ranjenci. Ta pot z ranjenci je bilo eno izmed najtežjih delov vojske, kar jih pomnim iz partizanske vojske. Vsi smo bili prejeti borbo in se borili je bilo težko. Brž ko sem prejel nalogo za prenos ranjencev, sem poslal Gradnikovo brigado. Dva dni smo bili z divizijo na Notranjskem. Obiskal nas je komandant Glavnega štaba general Stane Rozman. Pregledal je posamezne brigade in sprejel raport vsakega komandanta. V drugi brigadi sem bil zelo zadovoljen. Se ko sva sedela v avtomobilu, mi je rekel:

«Lazar, dobro divizijo imaš. Zelo sem vesel. Kadar boš imel tri tisoč moči, ti bom pa čestljal.»

Ko smo prišel general k nam, je bil bol izravnal. Vsi smo pa zapuščali je bil videti silno vesel.

Brž ko sem se v nil z divizijo na Primorsko, sem dobil nalogo, da likvidiram postojanko Crni vrh, in sicer ponočnice. Belogardiisti, ki so že vedeli, da jih nameravamo napasti, so bili vsi noč na položajih, v bunkerjih in po hišah v popolni pripravljenosti. Ko jih do štirih zjutraj le se

Narodni heroj Iztok — Ivan Tyšić

Narodni heroj Iztok — Ivan
Turšič

